

što je doista *važno*”, riječi su autora na temu obitelji. Cranston potom nastavlja opisivati kršćansko vodstvo pri čemu koristi slike „graditelj mostova“ i „sluga“. Ovo poglavlje završava s nekoliko zanimljivih priča o vođama koji se suprotstavljaju bolesti, smrti i patnji. Autor tako izlaže čitatelja kršćanskom poimanju ovih teških životnih tema. Posljednje poglavlje predstavlja svojevrsnu rekapitulaciju važnih mentorskih iskustava i pokazatelja, te donosi nekoliko praktičnih negativnih i pozitivnih iskustava mentorstva.

David Cranston zaista dokazuje da ima što reći na temu mentorstva. Njegovo životno iskustvo u medicini i laičkoj kršćanskoj službi dobra su pozadina za govorenje o mnogobrojnim dobrobitima koje proizlaze iz mentorstva. U ovoj zanimljivoj i poučnoj knjizi autor je objedinio osobne uvide, povijesne i biblijske pouke, mudrosne citate velikih kršćanskih i sekularnih mislioca. Knjiga je kratka i laka za čitanje, te će kao takva nesumnjivo koristiti onima koji razumiju važnost mnogih životnih lekcija koje smo naučili i tek imamo naučiti od drugih, kao i koliko je važno ponuditi naše osobno znanje i iskustvo onima kojima to može koristiti. Knjiga će zacijelo nadahnuti sve one koji ozbiljno razmišljaju o naslijeđu koje ostavljaju iza sebe, kao i o svojoj ulozi u razvijanju i osnaživanju onih koji dolaze poslije njih.

Filip Grujić

Asamoah-Gyadu J. KWABENA

Contemporary Pentecostal Christianity: Interpretations from an African Context
Suvremeno pentekostalno kršćanstvo: Tumačenja iz afričkog konteksta

Regnum Books, Oxford 2013, 194 stranice

Knjiga pod izvornim naslovom *Contemporary Pentecostal Christianity: Interpretations from an African Context* (Suvremeno pentekostalno kršćanstvo: Tumačenja iz afričkog konteksta) predstavlja afrički pentekostalni pokreta iznutra. Poznato je da pentekostalni pokret naglašava značaj djelovanja Svetog Duha u crkvi, krštenja u Duhu i očitovanja nadnaravnih darova Duha. Kroz ovu knjigu, plodan afrički pentekostalni autor Asamoah-Gyadu ukazuje na činjenicu da su karakteristike svjetskog pentekostalnog pokreta jednako prisutne i kod afričkog pentekostalizma: (1) nedvojbeni autoritet Biblije; (2) središnja uloga križa; (3) obnavljanje kao put u kršćansko spasenje; (4) poziv na svetost. On tako uspijeva pažljivo integrirati afrički pentekostalni pokret u globalni pokret suvremenog pentekostalizma. Svjestan što afrički doprinos razumijevanju pentekostalizma može značiti za širu pentekostalnu zajednicu, autor naglašava posebnosti afričkog pentekostalnog pokreta razvijajući argumentaciju kroz devet poglavlja knjige.

Prvo poglavlje pod naslovom „Snagom odjeveni: Duhom nadahnuta obnova i kršćanstvo u Africi“ (u izvorniku: *Clothed with Power: Spirit-Inspired Renewal and Christianity in Africa*) definira možda najvažniji doprinos afričkog pentekostalizma današnjem europskom kontekstu. Asamoah-Gyadu uvodi pojam “pneumatsko kršćanstvo” kako bi progovorio o “pneumatskoj egzistenciji” afričke pentekostalne crkve kao ‘egzistencijalne stvarnosti s eshatološkim implikacijama’ (4). Kada autor spominje “egzistencijalnu stvarnost” on upućuje na tri ključne sastavnice afričkog pentekostalizma: (1) naglašavanje važnosti osobne transformacije; (2) tjelesno i emocionalno neposredno iskustvo Duha Svetoga tijekom bogoštovlja; (3) intervencijski karakter karizmatičke teologije kroz iscjeljenje, oslobođenje i molitvu (6). Ove pneumatske manifestacije pentekostalnog pokreta predstavljaju rješenje problema tradicionalnog bogoštovlja koje više ne zadovoljava neposredne potrebe ljudi. Autor navodi konkretne primjere napuštanja tradicionalnih crkava u Gani (12-13). Afrički pentekostalni pokret međutim zadovoljava neposredne potrebe vjernika tražeći trajnu Božju prisutnost u svijetu i prateći kretanje Duha.

Pneumatska usmjerenost afričkog pentekostalizma jasno se očituje u okviru crkvenog bogoštovlja (drugo poglavlje). Razumijevanje, karakter i očitovanje afričkog pentekostalnog bogoštovlja duboko je oblikovano pneumatskim elementom. Stoga bogoštovlje više nije potrebno razumjeti i prakticirati isključivo kao unutarnje iskustvo Boga ili pak kao nešto statično. Bogoštovlje je ‘susret sa živim Bogom koji mijenja svog štovatelja’ (18). Zbog ovog susreta između ljudskog i božanskog bogoštovlje je obilježeno „znakom Duha”: govor u jezicima (glosolalija) i manifestacija duhovnih darova. Kad se pri bogoštovlju susretnu božansko i ljudsko, mora se desiti nešto nadnaravno: ozdravljenje, oslobođenje, slava potrebitima, proroštva, govor u jezicima i sl. Stoga autor predmnijeva da je ključni razlog snažnog širenja afričkog pentekostalizma izrazito karizmatička priroda pentekostalnog bogoštovlja (33). Ljudima nije potreban suhi i hladni denominacijski izričaj vjere, već način bogoštovlja koji zadovoljava njihove potrebe, a to je kretanje Duha. Stoga se pentekostalizam oblikuje i kao ‘pokret protesta protiv suhog denominacionalizma’ (25).

Jedan dio bogoštovlja je molitva, o čemu se raspravlja u trećem poglavlju. Kao što se može i pretpostaviti, pneumatski aspekt odlučujući je u afričkom pentekostalnom poimanju molitve. Autor iznosi primjer tjedne molitvene službe pod nazivom “jerihonski sat” kao ‘mjesto gdje velika rješenja čekaju na velike probleme’ (36). Naslovi knjiga objavljenih na temu molitve upućuju na poseban način razumijevanja molitve u okviru afričkog pentekostalnog pokreta: *Golijat može pasti*, *Molitve koje ubijaju Golijata*, *Kako nadvladati svaku divovsku prijatnju u životu* ili *Pobjeda usprkos suprotstavljanju*. Nadalje, jedna od molitvi koje se spominju u ovoj knjizi navodi: ‘Bože, razotkrij Golijata u mom životu i pripremi

me za bitku protiv njega u ime Isusa; Duše Sveti, jasno mi pokaži oružje u mojoj ruci da ubijem Golijata u ime Isusa' (46). Ovakvu strategiju autor naziva "hermeneutika Golijata". Pretpostavka u pozadini ove strategije jest da se u kontekstu tradicijske afričke kulture ništa ne dešava slučajno. U nečijem životu naprotiv djeluje čitav sklop (zlih, kobnih) sila, te je stoga prava molitva - borba: 'Molitvu treba razumjeti kao snagu koja potiče sferu nadnaravnog da desetkuje sile zla i otpušta pomazanje Duha' (35). Stoga je afrička pentekostalna molitva usmjerena na zadovoljavanje neposrednih potreba molitelja. Ona uzima u obzir cjelovitost života i duhovno ratovanje, a izražava se kao intervencijska strategija primijenjena u okviru moliteljeve stvarnosti.

Doktrina crkve razlaže se u četvrtom poglavlju, i to kao što se može i očekivati, iz sasvim novog gledišta. Asamoah-Gyadu započinje s pitanjem: Kako se ova ekleziologija *charismata pneumatika* može razumjeti 'u kontekstu biblijskog materijala, a na temu odnosa između Duha i crkve?' (59). Ovdje se zapravo razmatra odnos između klerika i laika. Autor mudro koristi načelo demokratizacije religijskog iskustva apelirajući na tzv. "promjenu paradigme 12/70" koja pretpostavlja 'oprez pred monopoliziranjem Božje sile' i 'demokratizaciju kršćanske službe' (68). On nadalje piše o Duhu, davatelju života koji život daje kamenju, a tako i kršćanima (69-71). Nadalje, pomazanje Duha nije ograničeno na kler već se širi na cijelu crkvu. To upućuje svakog kršćana na osobni susret i odnos s Duhom, podiže razinu osobne odgovornosti u služenju i dnevnom bogoštovlju.

Peto poglavlje donosi diskusiju na temu kršćanskog davanja. Od samog početka autor upućuje čitatelja na afričku subkulturu koja je duboko prisutna u suvremenom afričkom pentekostalizmu, a temelji se na primjeni načela sijanja i ubiranja plodova. Uobičajeno je vjerovanje da davanje stimulira božanski odgovor na ljudsku želju, što se naziva "transakcijsko davanje" (82). To se shvaća toliko ozbiljno da neispunjavanje ovog običaja može izazvati prokletstvo koje leži na čitavoj generaciji: 'kršćani koji ne daju svoju desetinu Bogu gori su od naoružanih pljačkaša; naoružani pljačkaši krađu od ljudi, dok takvi kršćani krađu od samoga Boga' (88). Snažno je prisutno vjerovanje da teologija i praksa davanja desetine određuje odnos Boga prema davatelju: dobronamjernost, velikodušnost, itd. Stoga je teologija davanja desetine neposredno povezana s teologijom blagostanja (89). Asamoah-Gyadu pažljivo balansira afričko pentekostalno razumijevanje davanja desetine koristeći "kristološku hermeneutiku" davanja: 'ispunjavanje naših obveza prema Bogu ne smije ovisiti o tome djeluje li on u našu korist; postoji opasnost da se blagoslov razumije u okvirima materijalnog ili da se Boga poima samo kao neko "uslužno potrošačko središte" (99-100). Cijelo šesto poglavlje autor posvećuje problemu blagostanja, marljivo balansirajući *theologia crucis* i *theologia gloriae* (105-115). Na kraju poglavlja on kratko navodi nekoliko značajki tzv. "afričke revolucije": (1) autoritet Božje riječi, (2) važnost grijeha, (3) milost

Krista, (4) životvornost vjere i (5) duhovna priroda crkve (115).

Sedmo poglavlje odnosi se na teologiju pomazanja kao pentekostalnog sakramenta. Naslovi knjiga izdanja Eastwood Anaba i u ovom su slučaju veoma sugestivni: *Ulje utjecaja* i *Ekstra ulje* (121). Strategija intervencije pri molitvi važan je element razumijevanja sakramenta pomazanja. Pomazanje se koristi na tri načina: (1) za ozdravljenje bolesne osobe, (2) za obranu protiv zla, za učinkovitu službu i (3) za ostvarenje uspjeha i blagostanja (123). Teologija pomazanja ide ruku pod ruku sa blagostanjem i napretkom, a usmjerena je na potrebe ljudi. Ovakvo je razumijevanje u skladu s onim što je izneseno u prethodnom poglavlju pod naslovom *Kalvarija za Pentekost: Križ i blagostanje*.

Kako afrički pentekostanci razumiju Gospodnju večeru (osmo poglavlje) temelji se na prisutnosti Duha Svetoga u sakramentu. Ovakvo poimanje izlaže sakrament djelovanju nadnaravnog, božanskog. Tako Gospodnja večera nije više samo simbolično okupljanje već postaje 'izvor izlječenja, duhovnog proboja i općeg osnaženja' (147). Vjernik nije više odvučen u bezvremenost simbolizma kruha i vina, u neko metafizičko prisjećanje povijesnog čina, već je otvoren prema božanskoj intervenciji, komunikaciji i čudesima: 'Duh pentekosta je način radikalno bogatog života koji je posvećen stvaranju, širenju i produbljivanju novih mogućnosti za život' (148). Stoga je intervencijski karakter afričkog pentekostalizma ovdje također dobro očuvan. Doista je važno što se zapravo dešava i postiže tijekom Gospodnje večere. Iz afričke pentekostalne perspektive Gospodnja večera predstavlja "čudesni zajednički obrok".

Posljednje poglavlje knjige razmatra status Biblije u afričkim pentekostalnim crkvama, te njezino korištenje u svrhu propovijedanja. Autor prepoznaje čvrstu povezanost između širenja kršćanstva u Africi i tretiranja Biblije svetom knjigom. Razina ozbiljnosti kojom se razmatraju pojedini biblijski redci određuje brzinu širenja pentekostalnog pokreta u Africi. Asamoah-Gyadu smatra da je zapadnjački propust poimanja Biblije kao svete knjige osnovni uzrok rastućeg relativizma i udaljavanja kršćanske vjere iz sfere javnosti: 'Ako je Biblija izgubila svoje mjesto kao izvor oblikovanja javnog života i morala na Zapadu, desilo se to kao posljedica gubljenja njezine svetosti kroz proces biblijskog relativiziranja i postepene rastuće demistifikacije' (166). Afrički pentekostanci smatraju Bibliju 'svetom knjigom svetih moći' što je, autor smatra, jedna od ključnih tajni širenja pentekostalnog pokreta u Africi (163).

Pročitao sam ovu knjigu kroz prizmu europskog poimanja, poimanja stanovnika istočne Europe, bez svakog očekivanja da će me njezina poruka previše izložiti izazovu. No sada mi je jasno da je pentekostalni pokret u Africi jednako intervencionistički po svom karakteru koliko i ova knjiga. Osmišljena je da čitatelja izloži izazovu, da ga potakne na djelovanje i izbací iz njegove ugodne egzistencije, izloži ga onome što Duh čini u Africi. Kao pentekostanci, bili mi Rumunji ili Hrvati, izlo-

ženi smo realitetu djelovanja Duha. Primjerice, utjecaj afričke perspektive u Hrvatskoj prisutan je kroz Johna Mulindea koji je već nekoliko puta posjetio Hrvatsku, a što je jasno vidljivo unutar zajednica u kojima je on bio. Ova knjiga dublje upozna je čitatelja s posebnostima afričkog pentekostalizma, postavljajući pred čitatelja ne samo intelektualni (doktrinarni) izazov, već isto tako izazov srca i duše.

*Beneamin Mocan
Prevela s engleskoga Dalia Matijević*

Esther Chung-Kim i Tood R. Hains (urednici)

**Reformation Commentary on Scriptures: New Testament VI – Acts
(Komentari pisaca Reformacije na Sveto pismo: Novi zavjet VI – Djela)**

IVP Academic, Downers Grove, 2014, str. 430.

Kao sastavni dio serijske publikacije pod naslovom *Reformation Commentary on Scripture* (Komentari pisaca Reformacije na Sveto pismo), InterVarsity Press objavio je u veljači 2014. svezak pod naslovom: *Novi Zavjet Vol. VI – Djela*. Nakon izvanredne serije izdanja pod naslovom *Ancient Christian Commentary on Scripture* (Komentari drevnih kršćana na Sveto pismo) koja je u 29 svezaka okupila komentare crkvenih otaca i vođa rane crkve, InterVarsity Press započeo je svoj sljedeći projekt pod nazivom *Reformation Commentary on Scripture* (RCS) koji će u 28 svezaka obogatiti naše razumijevanje o tome kako su neki poznati i možda manje poznati reformatori tumačili i razumjeli Pismo, a što je povratno imalo velik utjecaj na Reformaciju i oblikovalo njezin razvoj. Ovaj golemi poduhvat zaista postiže ono što zastupa kao ideju vodilju: donosi nam “bogatstvo komentara Svetog pisma iz vremena Reformacije koje je uglavnom nepoznato i u velikoj mjeri nedostupno na engleskom jeziku.” Međutim, nakon objavljivanja svih 28 svezaka (13 koji se odnose na Stari zavjet i 15 koji se odnose na Novi zavjet) bit će otkriven još jedan sloj crkvene povijesti, sada dostupan i široj publici. Nema sumnje da će ovaj poduhvat otvoriti nove vidike i započeti neka nova razmišljanja i refleksije među stručnjacima, no i među svim drugim kršćanima.

Svezak VI. koji se odnosi na Novi zavjet posvećen je knjizi Djela apostolska. Izdanje započinje poglavljem koje nosi naslov “Vodič za korištenje ovih komentara” (str. xvii–xviii) i pomaže čitatelju da se upozna s načinom na koji je komentar oblikovan i strukturiran. Slijedi “Opći uvod” (str. xix–xlii) koji uvodi čitatelja u ciljeve cjelokupnog RCS izdanja, a koji su definirani na sljedeći način: a) reviziranje suvremenog sustava biblijskog tumačenja; b) unapređenje suvremenog propovjedništva; c) produbljivanje razumijevanja Reformacije; te d) razvijanje kršćanskog učenitva, kao i *perspektiva i parametara* RCS izdanja kao što su primjerice kronologija Reformacije koju prati ovaj komentar, svjedočanstva nave-